

AFRODISIAC

tuüt, afortunat, V. fortuna Afoscar, afosquir, V. fosc Afossar, V. fossa Afrancar, afranquir, V. franc Afrau, V. frau f. Afreiturar, V. fretura Afrenar, afrenellar, V. fre Afressar, V. fressar Afreturar, afreturejar, V. fretura Afreuir, afrevolir, V. frèvol Africació, africat, V. fregar

AFRODISIAC, pres del gr. ἀφροδισιακός, derivat de 'Αφροδίτη 'Venus'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*. Que registra també *afrodisia, afrodisiografia, i afrodisia* 'que es reproduceix sense cooperació de l'altre sexe', extret secundàriament d'*anafrodita*; i *hermafrodita*, cpt. amb 'Ερμής 'Mercuri', divinitats masculina i femenina, al·ludint als atributs d'un i altre sexe, que mostren llurs estàtues.

Afront, afronta, afrontació, afrontar, afrontat, afrontós, V. front

AFRO-ROMANIC. És sabut que Antoni Griera fou autor d'un article famós, que amb el títol d'«Afro-romànic o ibero-romànic» (*BDC* x, 1922, 34-53) pretenia demostrar que en les llengües romàniques de la Península Ibèrica, especialment en el lèxic, obraren dos corrents lingüístics, que determinaren la diferenciació de l'hispano-romànic: un de provinent de la Gàl·lia, que fou decisiu en la història del català, i un altre provinent d'Àfrica, que donà un colorit característic al castellà i el portuguès, i en especial a llur lèxic. No tot en aquest article era erroni, car l'autor hi havia reunit (no sense alguns consells de Jud) una sèrie de fets de geografia lexical verament importants i orientadors, inspirats especialment en treballs de Schuchardt i de Jud. Però la forma crítica, barrejadissa, inintelligent i, en part, exagerada, en què els presentà, i la inhabilitat i manca de tacte amb què hi tractà savis molt superiors als seus modestos i confusos coneixements, com Meyer-Lübke i MzPidal, féu que aqueix estudi caigués sota crítiques severes, en gran part merescudes, i que l'enfonsaren sota un general desprestigi. L'atac severíssim a què el sotmeté Amado Alonso (*RFE* xii, 1926, 1-38, 225-261), llavors jove lingüista, de talent incomparablement superior al seu, i la rèplica de què el féu objecte M-Lübke, l'anorreamen. Els treballs d'Amado Alonso per la seva banda contenien també considerables errors i exageracions, però en el darrer article de la sèrie, publicat molts anys més tard a la *Miscellània Fabra* (Buenos Aires 1943, 81-101), Alonso va arribar a una tesi acceptable i verament excel·lent en la gran majoria del seu contingut. Prenent-ho pel començament, el primer que plantejà la qüestió i abordà el tema fou realment Hugo Schuchardt, que ja el 1867 cridà poderosament l'atenció sobre les analogies entre el llatí africà i el llatí i romànic hispano-lusità, en el *Vokalismus des Vulgärlatein* (ii, 279).

No és aquest el lloc de tornar a fons sobre la qüestió, de la qual ja vaig donar un judici en la necrologia d'Alonso, publicada en els *EstRaramon* ii, 1952. Però com que altres treballs més urgents em privaran

segurament d'escriure gran cosa més sobre aquest tema, vull tanmateix aprofitar aquest lloc per donar a conèixer concisament i sense comentaris algunes dades poc conegudes i importants que constitueixen indicis ben orientadors sobre la qüestió.

Com que el tort de Griera consistia a donar entendre que les separacions, dins la Romània, consistien quasi sempre en una separació uniforme de l'hispanoportuguès enfront de tota la Romània del Nord, amb la qual aniria sempre el català, Meyer-Lübke, en un important article de la *ZRPh*. xlvi, 1926, 120, posà de relleu que hi havia una pila de casos en què era tota la Península Ibèrica, junt amb Occitània, la Itàlia meridional i Romania, les que coincidien entre elles, i que sovint eren només el Nord de França amb la Gàl·lia cisalpina i els Alps (fins i tot de vegades comprenent-hi la Itàlia central) les que s'apartaven d'aquelles. Referint-se al tema amb una actitud un poc semblant (si bé atenent una mica menys a les característiques privades del català i un poc més a les itàliques meridionals), Rohlf's quasi al mateix temps aportava noves i abundoses proves, sovint menys conegudes, de les grans concordances lexicals del Migdia d'Itàlia amb Romania, i amb Sardenya i Espanya, en el mateix volum de la *ZRPh*. xlvi, 162-164. Molt pertinent a la matèria fou també el treball de Max L. Wagner, cinc anys més tard (*ARom*. x, 222) —més orientat vers els problemes sards i africans—, que demostrava com el sard no posseïx quasi elements berebers o pre-romans enparentats amb el bereber, i tanmateix no deixa d'oferir-li alguna rara però curiosa coincidència; però en canvi hi ha notabilíssims punts de contacte entre les relíquies llatines que han passat als dialectes berebers, l'arcaic tresor de lèxic llatí conservat específicament per Sardenya i el Migdia d'Itàlia i també el conservat per la Península Ibèrica. Tant Rohlf's com Max L. Wagner insistiren després molt en aquests temes, desenrotllant (sobretot Wagner molt més) els aspectes concernents a les qüestions ibero-romàniques: em limito a assenyalar aquí el punt d'arrencada de les investigacions posteriors d'aquests dos grans romanistes sobre aquest tema, que no és aquest el lloc de perseguir a fons.

Entre els especialistes del lèxic llatí vulgar colloquial i tardà, n'hi ha hagut també des d'antic alguns que han treballat en aquesta direcció. Entre ells em limito a referir-me a notes de dos, que ja daten de començos del nostre segle, en els vols. vii i viii de *L'ALLG*, Bernhard Kübler i Ph. Thielman. Kübler, junt amb Sittl i amb Gaston Paris, creien que la tercera part de *L'Appendix Probi* prové de l'Àfrica. Com que la variant *mascel*¹ per *masculus* solament es trobava en aquesta font del llatí vulgar i en una inscripció d'Itàlica (*CIL* ii, 140), Kübler s'estenia en *ALLG* vii, 594, i viii, 449, sobre les grans analogies entre el llatí africà i l'hispanic. Ph. Thielman, després d'establir el caràcter sud-itàlic del llenguatge del *Satyricon* de Petroni (*ALLG* viii, 245), demostrà les grans analogies que el lèxic d'aquesta font i el del Llibre de Sidrach presenta d'una banda amb el llatí hispanic i d'al-